

Круті версти Андрія Божка

Хочу розповісти про цікаву і хоробру людину, Андрія Онисимовича Божка, якого знаю чотири з половиною десятиліття. Високого сивочолого чоловіка з довгою бородою і постійною усмішкою на обличчі часто можна було побачити на центральних вулицях нашого міста. Любив він милуватися і старовиною, і новобудовами Сум, поговорити з людьми, порозмірковувати про наше непросте сьогодні. На жаль, нині Андрія Онисимовича можна побачити нечасто. Як-не-як, дев'яносто чотири невдовзі виповниться...

Мені частенько доводилося зустрічатися з цією компанійською, життєрадісною людиною. Розповідь про роки Великої Вітчизняної війни, документи, які він показував, дають більш-менш докладне уявлення про ті грізні роки.

До лав Червоної Армії Андрій був призваний у червні сорок другого. Його направили на навчання до Свердловського військового училища. У розпал боїв за Сталінград училище було кинуте на його оборону. 685-й стрілецький полк, де слу-

вич, – зірвали намір противника, вибивши його з першої лінії оборони. Але дорогою ціною дісталася нам ця перемога, чимало наших бойових побратимів смертю хоробрих полягли на полі бою. Під час нічної атаки я був тяжко поранений і контужений. Бійці перев'язали мене і відправили до медсанбату.

Після тримісячного лікування Андрій Божко знову повернувся у стрій, у складі 20-ї артбригади пройшов з боями нелегкий шлях від Волги до Одера, проявив себе чудовим навідником 45-міліметрової протитанкової гармати.

14 січня 1943 року, після відмови гітлерівців капітулювати, наші бійці вели нищівні атаки в напрямку Старий Рогачик–Карпівська–Сталінград. В одному з поєдинків, коли вже закінчувалися снаряди, Андрій Божко та його бойові друзі, озброївшись автоматами, ручними кулеметами, гранатами, сміливо пішли в атаку. І тут здобули перемогу.

А іншого разу Божко разом з бійцями побіг до будинку, де причаїлися фашисти. Здаватися вони не захотіли.

внищувальну артилерійську бригаду і перекинута на Центральний фронт, – розповідає Андрій Онисимович. – Мене було призначено старшим розвідником батареї. Важка і відповідальна робота. Як тільки стемніє я, як і мої бойові побратими, озброююсь автоматом і відправляюсь «на полювання».

ми їх переслідуюмо. Доповіли про ситуацію і подалися з'ясувати, чи є неподалік міст або пором через Десну і, звичайно ж, що там діється. І з цим завданням ми справилися успішно.

Далі було визволення від гітлерівців земель сусідньої Білорусі. Оволоділи містом Ветка Гомельської області, вийшли на серйозну водяну перешкоду – річку Сож, ліву притоку Дніпра. 206-й полк, у якому був А. Божко, йшов у головних лавах наступаючих військ.

Одного разу рано-вранці через Сож переправлялися стрілецькі, а згодом – артилерійські і мінометні підрозділи. Плацдарм було утримано, розширено, а гітлерівців з великими втратами відкинуто за Дніпро. За допомогу стрілецькій частині в захопленні й утриманні плацдарму все відділення Андрія Божка було нагороджено: командир – медаллю «За відвагу», а чотири розвідники – медалями «За бойові заслуги».

– 20 липня сорок четвертого, – згадує А.О. Божко, – наші війська південного крила Білоруського фронту форсували річку Буг і вступили на територію Польщі. Наступали в

ушавленою 13-ю гвардійською стрілецькою дивізією полковника О.І. Родімцева. Фашистські загарбники вперто прагнули дістатися Волги. Наші сміливці відважно відбивали ворожі атаки.

Одну з атак Андрій Онисимович добре пам'ятає ще й сьогодні. Встановлений ворожий кулемет в одному із напівзруйнованих будинків поливав наших бійців смертельним вогнем. Будь-якою ціною знешкодити вогневу точку ворога – таке завдання було поставлене командиром роти перед Андрієм Божком.

– Ми успішно справилися з цим завданням, – згадує Андрій Онисимо-

зросту накине на себе німецьку плямисту плащ-палатку, візьме настромлену на прут з дроту білу ганчірку і попрямує в наш тил – начебто гітлерівці вирішили здаватися. Андрій мав тим часом пильно стежити, аби фашисти не розстріляли сміливця в спину. Вороги «кльонули» на цю витівку, почали вилазити з підвалів та інших будинків і здаватися у полон. Божко покликав на допомогу трьох наших піхотинців. Таким чином, взяли в полон 150 гітлерівців на чолі з полковником.

– Перед Курською битвою нашу артилерію було реорганізовано в окрему

виділяюся, прислухаюся, з'ясовую, де і які сили скупчують фашисти: піхоту, артилерію, танки; де саме можна чекати удару найближчим часом. Під ранок непомітно повертаюся і доповідаю командуванню.

Після розгрому на Курській дузі ворожі війська почали відкочуватися на захід – за Дніпро. Наші бійці невтомно переслідували їх, не давали можливості закріпитися на нових рубежах. Великою природною перешкодою на шляху до Дніпра була річка Десна, яку О. Довженко називав зачарованою. Завдання нашим бійцям було поставлене чітко – не дати ворогові організовано переправитися на протилежний берег, знищити якомога більше техніки противника, зруйнувати його переправи. Розвідник Божко оперативно інформував наше командування, куди прямує ворог, де і які скупчуються сили, в яких саме місцях вони будуть переправлятися через Десну і які мають для цього засоби. Андрію Онисимовичу разом з іншими бійцями довелося звільняти рідні місця, північні райони Сумщини – Шосткинський, Ямпільський, Середино-Будський райони, на територію яких наші війська вступили в серпні сорок третього.

– Добре пам'ятаю, – згадує Андрій Онисимович, – як моє відділення розвідки дісталася села Вовни Шосткинського району. Воно палало. Ні в цьому, ні в сусідньому селі Хильчичі німців не було. Де ж вони поділися? Аби це з'ясувати, я заліз на високу грушу-дичку і почав роздивлятися у бінокль в сторону Кривоносівки. І раптом по мені пролунала автоматна черга. Зрозуміло: фашисти на околиці села. А які сили? У відповідь бійці мого відділення дали три черги з ручних кулеметів. Виявилось, що то була ворожа розвідка, яка пленталася у «хвості» відступаючих військ і з'ясовувала, якими силами

боями оволоділи кількома містами Польщі. В важких боях за Прагу (це східна частина Варшави) відзначився і 206-й полк і 2-а батарея, в якій служив і я, старший сержант Андрій Божко. В ніч з 13 на 14 вересня ми були першими серед тих, хто прорвався до Вісли. Наш полк брав також активну участь в оволодінні Наревським плацдармом. Це було дуже важливо, бо цей плацдарм дозволяв нашим військам вийти до Вісли на північному заході Варшави, а ще – примусити ворожі війська, що знаходилися на північному сході Польщі, до поспішного відходу. Бої точилися жорстокі. Атаки фашистів швидко захлинулися. Наші війська перейшли в рішучий наступ, розширили плацдарм на значну відстань.

Розповіді Андрія Онисимовича Божка завжди приємно слухати. Бо цікавих моментів у його бойовому житті було чималенько. Та і в мирний, повоєнний час він чесно і сумлінно працював на тих ділянках, які йому довіряли. Був і редактором сумської районної газети «Вперед», і начальником Сумського обласного управління у справах видавництва, поліграфії і книжкової торгівлі, і відповідальним працівником на підприємстві «Сумхімпром»...

Сьогодні Андрій Онисимович, на великий жаль, має надто слабе, підкошене здоров'я. Та не старіє душею ветеран. І коли я бесідую з ним, щоразу вловлюю на собі його погляд, теплий, батьківський. І легко мені від нього, як і від дня, в якому і поле, і дерева, і сонце – одне на всіх, щедре, люб'язне, добре. І я подумав: справді-бо неможливо виміряти красу душі людської, але про неї можна розповісти.

*Петро НЕСТЕРЕНКО,
керівник прес-центру
Сумської міської організації
ветеранів України*